

ანტიკური ლიტერატურა

ბიბლიოთეკები ანტიკურ ლიტერატურაში

გიორგი ჭიჭინაძე

giorgi.chichinadze@atsu.edu.ge

აპაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ქუთაისი, საქართველო

ბიბლიოთეკების წარმოშობას უძველესი ისტორია აქვს და, ისე, როგორც ძალიან ბევრი რამ, მისი ისტორიაც ანტიკური საბერძნეთიდან და რომიდან იწყება. ინფორმაციას ბიბლიოთეკების შესახებ ვხვდებით არა მხოლოდ ოფიციალურ ისტორიულ და სამეცნიერო წყაროებში, არამედ მხატვრულ ლიტერატურაშიც, ისეთ ავტორებთან, როგორებიც არიან: არისტოფანე, კალიმაქოსი, აპოლონიოს როდოსელი, ოვიდიუსი და სხვები. წინამდებარე სტატიაში სწორედ მათ მიერ მხატვრულ ლიტერატურაში ბიბლიოთეკების შესახებ მოწოდებულ ინფორმაციაზე გავამახვილებთ ყურადღებას.

საკვანძო სიტყვები: ანტიკური, ბიბლიოთეკა, მხატვრული ლიტერატურა.

ბიბლიოთეკა (ბერძ. βιβλιοθήκη < βιβλίον — წიგნი; ბერძ. θήκη — საცავი) უძველესი დროიდან ცივილიზაციებისთვის კულტურული, ისტორიული, სამედიცინო, რელიგიური თუ ლიტერატურული ცოდნის საცავს წარმოადგენდა. ათასობით წლის წინ ბიბლიოთეკები არ იყო საჯარო დანიშნულების, აქ, ძირითადად, სწავლულები, მეცნიერები, ფილოსოფოსები და მწერლები იყრიდნენ თავს, ქმნიდნენ სამეცნიერო ტრაქტატებს, ნამუშევრებს თარგმნიდნენ სხვადასხვა ენაზე, აწარმოებდნენ კვლევებს.

ბიბლიოთეკის ისტორია, სხვა წყაროებთან ერთად, არის დამოკიდებული იმ მხატვრულ ლიტერატურაზე, რომლებშიც მათი მოხსენიება უძველესი დროიდან ხდება. აღმოვაჩინე, რომ უძველესი ბიბლიოთეკის დამფინანსებლები ოჯახის გარდაცვლილი წევრების ცხედრებს წიგნების თაროების ქვეშ ასვენებდნენ. მარკუს ანტონიუსს კლეოპატრა სთვის უჩუქნია პერგამონის დიდი ბიბლიოთეკა (200 000 ეგზემპლარით). ბერძენმა პოეტმა კალიმაქოსმა შეიმუშავა ბიბლიოთეკების კატალოგიზირების სისტემები, რომელიც მწერალი და სწავლული ვარო დაკავებული იყო რომის საჯარო ბიბლიოთეკარის საქმიანობით. მან შექმნა სამტომიანი ტრაქტატი ბიბლიოთეკების შესახებ. სავარაუდოდ, მას ეს შეუკვეთეს, როგორც კეისრის იდეოლოგიური საფუძველი რომაული ძალაუფლების გაფართოებისთვის (დაწვრ. იხ: Castillo1984: 231).

გ. ჭიჭინაძე

ყველაზე ცნობილი, უძველესი, ალექსანდრიის ბიბლიოთეკა (ძვ.წ. III ს.) უძველესი ბერძენი მწერლების ჩანაწერების ფრაგმენტებს მოიცავდა; ეს იყო დაწესებულება, რომელიც შეიქმნა იმისთვის, რომ ხელუხლებლად შეენარჩუნებინათ კაცობრიობის მეხსიერება და ჩამოეყალიბებინათ მისი მომავალი (სურათი 1). რომაელები ქალღმერთებს, რომლებიც განსაზღვრავდნენ ადამიანის ბედს, ან ბედისწერას, როგორც „ღმერთების ბიბლიოთეკარებს და მათი არქივის მცველებს“, ისე მოიხსენიებდნენ (Castillo 1984: 224-226).

ალექსანდრიის მკვლევრებმა შეასრულეს ბერძნების მთელი ლიტერატურული პროდუქტის შენარჩუნების ურთულესი ამოცანა, უკიდურესი სისწრაფით მოიპოვეს ცნობილი ნაწარმოებების ასლები. მათ ემზადებოდა კი დაუწესეს ყველა წიგნს, რომელიც გემით ჩაიტანეს მათ ნავსადგურში, სანამ ასლები დამზადდებოდა (სურათი 2).

ჰიპატია ალექსანდრიელი (გარდაიცვალა ახ. წ. 4152.), ანტიკური სამყაროს ერთ-ერთი თვალსაჩინო ბერძენი ქალი-მეცნიერი, ფილოსოფოსი, მათემატიკოსი და ასტრონომი, ასწავლიდა ალექსანდრიის ბიბლიოთეკაში. იგი იყო ალექსანდრიული ნეოპლატონური სკოლის წინამძღვარი. ქრისტიანების შესვლამდე ცდილობდა ჰიპატია ბერძნული ტექსტების და ყველაფერი ბერძნულის გამოტანას, რასაც კი ალექსანდრიის ბიბლიოთეკაში თავი მოუყარეს, რაც კი ოდესმე დაწერილა, და რამაც სამუდამოდ შეცვალა ჩვენი ფსიქიკა და წარმოდგენები. წინააღმდეგ შემთხვევაში, კაცობრიობის მთელი მეხსიერება დაუცველი იქნებოდა და გაიწირებოდა სამუდამოდ დაკარგვისათვის (სურათი 3).

ბიბლიოთეკები საყოველთაოდ განიხილება, როგორც სერიოზული, თუნდაც, გარკვეულწილად, მკაცრი გარემო, ამიტომ შეიძლება გასაკვირი იყოს, რომ სწორედ არისტოფანეს კომედიაში „აქარნელები“ (პირველად შესრულდა ათენში ძვ. წ. 425 წლის ბოლოს) გვხვდება ყველაზე ადრეული ლიტერატურული ინფორმაცია ბიბლიოთეკაზე.

ამ კომედიაში ბიბლიოთეკა ეკუთვნის ევრიპიდეს, ათენის სამ დიდ ტრაგიკოსთაგან ერთ-ერთს. ცნობილია, რომ ათენი და სპარტა ექვსი წლის განმავლობაში ებრძოდნენ ერთმანეთს პელოპონესის ომში. კომედიის გმირი, ისევე, როგორც ბევრი მის მაყურებელთა შორის, არის გლეხი ფერმერი, რომელიც ძლიერ დაზარალდა ამ ომის შედეგად. მისი სახელია დიკაიოპოლისი, რაც ითარგმნება, როგორც „ქალაქ-სახელმწიფოს მართვის სწორი გზა“. მას სურს დააფიქსიროს ის ფაქტი, რომ ათენელებს დაუყოვნებლივ სურთ დაამყარონ მშვიდობა სპარტასთან. ამ მიზნით, გადაწყვიტა, რომ ყველაზე ეფექტური სამოსი, რომლითაც უნდა მიმართოს თანამოქალაქეებს და გამოიწვიოს მათი თანადგომა, იქნება ღარიბი, ტანჯული კაცის ტანსაცმელი.

ვინაიდან ცნობილი დრამატურგი, ევრიპიდე განთქმული იყო ტრაგედიების წერით, რომლებშიც სამეფო გმირები განიცდიდნენ დიდ გაჭირვებას და სცენაზე ჩნდებოდნენ შესაბამისი ჩაცმულობით, დიკაიოპოლისიც ამ ტრაგიკული პოეტის სახლს მიადგა სამოსის სათხოვნელად. მონამ უპასუხა, რომ მაღლა სართულზე (სცენაზე რაღაც მანქანებით სიმაღლეზე ასული) იყო ევრიპიდე და ახალ ტრაგედიას წერდა.

დიკაიოპოლისი რასაც რეალურად ითხოვს ევრიპიდესგან, არის არა სასცენო კოსტუმი, არამედ „ზოგიერთი ძველი დრამის ნამსხვრევები“ (μοιράκιον τι του παλαιο δράματος); როგორც ის ეუბნება ევრიპიდეს: „მე უნდა მივმართო გუნდს ხანგრძლივი სიტყვით (ρεσις μακράν), და თუ ამას ცუდად გავაკეთებ, ეს ჩემთვის სიკვდილს ნიშნავს“ (არისტ.აქარნ.415-417).

კომიკური მოქმედება, რომელიც მოჰყვება, აქ სიტყვის “tatters” ორმაგ მნიშვნელობას, ეხმიანება “rhakion-ს”, რომელიც მიანიშნებს როგორც პაპირუსის ნარჩენებზე, ასევე, ძველ თეატრალურ კოსტუმებზე. დიკაიოპოლისი ნახავს, რომ ევრიპიდე ზის პაპირუსების გარემოცვაში, რომლებიც შეიცავს მის პიესებს, მიუხედავად იმისა, რომ დიკაიოპოლისი აგროვებს ქუდს და სხვა თეატრალურ რეკვიზიტებს ევრიპიდესგან, სცენას მხოლოდ მაშინ აქვს აზრი, თუ ის ასევე გაემგზავრება პაპირუსის რულონით, რომელიც შეიცავს ცნობილ სიტყვას ევრიპიდეს დაკარგული ტრაგედიიდან “ტელეფოსი”. ეს არის ამ გამოსვლის კომიკური და აქტუალური არსი, რომელსაც იგი ასრულებს ათენელი ხალხის წინაშე (Dix1996: 58-67).

ამ თეატრალურ ეპიზოდში ჩვენ ვხედავთ შესანიშნავ კომიკურ სცენას, რომელიც ტრაგედიის ხარჯზე სიცილს იწვევს. ჩვენ ასევე შეგვიძლია დავინახოთ ბიბლიოთეკის კომიკური იმიჯის დაბადება, როგორც ადგილის, სადაც ცხოვრობენ უცნაური ინდივიდები, რომლებიც, არსებითად, სასაცილოა ჩვეულებრივი სადი აზრის მქონე ადამიანებისთვის, მაგრამ სცენა ასევე გვიჩვენებს, თუ როგორ შეუძლია მხატვრული ფანტაზიის სტიმულირება წიგნების შეკრების იდეას: ევრიპიდეს ცნობილი პაპირუსების კოლექცია შთააგონებს კომიკური მეტათეატრის კაშკაშა სცენას. ეს სცენა შეიძლება რეალურად იყოს ევრიპიდეს ელინისტურ ბიოგრაფიაში ჩაწერილი უძველესი ტრადიციის წყარო იმის სამტკიცებლად, რომ იგი იყო დიდი პირადი ბიბლიოთეკის პირველი მფლობელი და რომ ეს აისახებოდა საკუთრივ მის და მისივე პოეზიის მისტიკურ ბუნებაზე (იხ. ასევე არისტოფანეს კომედია “ბაყაყები” 943, 1049). ამ ტრადიციაში ჩვენ ვხედავთ, რომ ძველმა ბერძნებმა იცოდნენ, წიგნების კოლექციების გამოგონება აუცილებლად იმოქმედებდა წიგნების შინაარსზე, ყოველ შემთხვევაში, როდესაც საქმე დრამატულ პოეზიას ეხებოდა.

ვარო იყო ენციკლოპედისტი, რომელიც იულიუს კეისარმა რომში საჯარო ბიბლიოთეკარად დანიშნა ძვ.წ. 47 წელს. ის იყო ერთადერთი ცნო-

გ. ჭიჭინაძე

ბილი უძველესი ავტორი, რომელსაც მიენიჭა პრივილეგია, დაეყენებინა მისი მსგავსის ბიუსტი ერთ-ერთ მთავარ, რომის ბიბლიოთეკაში, სანამ ის ჯერ კიდევ ცოცხალი იყო (პლინიუსი, HN 7.30.115). მისი ტრაქტატი ბიბლიოთეკის შესახებ, შესაძლოა, დაკვეთილი ყოფილიყო, როგორც კეისრის იდეოლოგიური საფუძველი, რათა გაეძლიერებინათ რომაული სამეფო და მასთან დაეკავშირებინათ მსოფლიო ლიტერატურა (Dix, T. Keith 1996:59-60).

დიდი, წარმართული ბიბლიოთეკების ისტორია უნდა გაგრძელებულიყო რამდენიმე საუკუნის შემდეგ, 543 წლამდე, სანამ იმპერატორმა იუსტინიანემ საბოლოოდ არ დახურა ფილემში, ეგვიპტეში, ისისის ტაძარი, რომელიც აშენდა იმავე პტოლემეაიოსის დროს, რომელმაც ააგო ბიბლიოთეკა ალექსანდრიაში. ფილეს ტაძრის მასიური კოლონადის უკან, სულ მცირე, ერთი მასიური ოთახი მაინც ფუნქციონირებდა ბიბლიოთეკის სახით (Dix, T. Keith 1996:67-71).

პაპირუსი, რომელზედაც ძველი ბერძნული და ლათინური წიგნების უმეტესობა იყო ჩაწერილი, როგორც ორგანული მასალა, უკიდურესად დაუცველი იყო გაფუჭების, ცვეთასა და რღვევის მიმართ. არისტოტელემ თავისი პირადი ბიბლიოთეკა უანდერძა საკუთარ სტუდენტს, თეოფრასტოსს, მაგრამ ორი თაობის შემდეგ, რულონების კოლექცია მცირე აზიაში „ჩვეულებრივი ხალხის“ ხელში აღმოჩნდა. მათ არ იცოდნენ, როგორ შეენახათ მისი ძვირფასი შინაარსი (სტრაბ.ისტ. 13.1.54).

როდესაც მიხვდნენ, რომ წიგნები მართლაც ძალიან ღირებული იყო, დამალეს ისინი წიგნების კოლექციონერებისგან, რომლებიც გამოგზავნეს მდიდარი ატალიდების დინასტიამ პერგამონში. მათ სურდათ კოლექციის გადატანა თავიანთ ბიბლიოთეკაში. სამწუხაროდ, წიგნების გაუნათლებელმა მფლობელებმა გადაწყვიტეს, რომ ისინი, ოქროსა და მონეტების მსგავსად, შეიძლებოდა თხრილში შეენახათ. კოლექცია საშინლად დაზიანდა როგორც ტენიანობისგან, ასევე თითებისგან (ზედმეტი შეხებისგან). საბოლოოდ, კოლექცია შეისყიდა ადამიანმა, რომელსაც, უბრალოდ, უყვარდა წიგნების შეგროვება. მან „აღადგინა“ ტექსტები ისე სამოყვარულო გზით, რომ, როდესაც ისინი საბოლოოდ გამოიცა, აღმოჩნდა, რომ ტექსტები სავსე იყო შეცდომებით.

მეორე მხრივ, გამყალბებლები ზოგჯერ ღებავდნენ ახალ პაპირუსებს, რათა დაემსგავსებინათ ისინი ავთენტური, ძველი ტექსტებისთვის და გაეზარდათ მათი ფულადი ღირებულება. ძველებმა ძალიან კარგად იცოდნენ, რომ არსებობდა განსხვავება მატერიალისტურ ბიბლიოფილს, რომელიც აგროვებდა წიგნებს, როგორც საქონელს, და კულტურულ ადამიანს შორის, რომელსაც რეალურად ესმოდა მათი შინაარსი.

ტრიმალქიო, რომლის ლხინიც პეტრონიუსმა აღწერა, ამაყობს იმით, რომ მისი ბიბლიოთეკები ჯობდა იმპერატორის ბიბლიოთეკებს. ზოგიერთი მდიდარი მამაკაცი მართლაც იყენებდა ლხინს, როგორც შესაძლებლობას, გამოეფინათ წიგნები, რომლებიც არასოდეს უსწავლიათ (სენეკა, 9.9.4).

ლუკიანოსმა დაწერა დიატრიბი, რომელშიც იგი თავს დაესხა სირიელს, წიგნების უმეტეს შემგროვებელს. ეს მდიდარი კაცი ყიდულობდა წიგნებით სავსე გემებს, ჭრიდა მათ, ასხამდა წებოს, კედარის ზეთს და ზაფრანს და ინახავდა მათ მეწამულ აბრეშუმსა და ტყავის ყუთებში. მაგრამ ის თავს იტყუებდა, რადგან „ეგონა, რომ წიგნების სიმრავლით“ შეედლო გამოესწორებინა თავისი „ნაკლოვანი განათლება“.

ბიბლიოთეკები ინახავდა სხვადასხვა სახის კოლექციას. უძველესი ინტელექტუალური ცხოვრების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი წინსვლა იყო სპეციალიზებული ბიბლიოთეკები, რომლებიც, ძირითადად, აგროვებდნენ კონკრეტული ფილოსოფიური სკოლის წევრების ნაწერებს, როგორიცაა სტოიკოსები, რომელთა სწავლის ცენტრი იყო კუნძულ როდოსზე. იქ დიდი სტოიკოსი პოლიმატოლოგი პოსიდონიოსი, რომელსაც ჩვეულებრივ უწოდებენ „როდოსელს“, მაგრამ სინამდვილეში, სირიის აპამეას მკვიდრი იყო, რომელიც მოღვაწეობდა ძვ.წ. პირველი საუკუნის პირველ ნახევარში.

იქ სწავლობდნენ პომპეუსი, კეისარი, ციცერონი და ბრუტუსი. როდოსი ასევე ცნობილი იყო, როგორც ასტრონომიული კვლევების ცენტრი, განსაკუთრებული ინტერესი ბიბლიოთეკამ გამოიწვია „წიგნების ჭიის“, იმპერატორ ტიბერიუსის, რომელმაც რამდენიმე წელი გაატარა კუნძულზე.

ბიბლიოთეკის სხვა არქივებში შეიძლება განთავსებულიყო სპეციალური კოლექცია, მაგალითად, თეატრალური წარმოდგენების სცენარები. მათგან ყველაზე ცნობილი იყო ათენის საცავი, რომელიც ორგანიზებული იყო თეატრის მოყვარული ორატორისა და სახელმწიფო მოღვაწე ლიკურგოსის მიერ (ათენის მმართველი 336 წლიდან 324 წლამდე). ის, სავარაუდოდ, განთავსებული იყო ძველ ათენურ ბაზარში, სხვა დოკუმენტებთან ერთად, რომლებიც დაკავშირებულია სახელმწიფოს ისტორიასა და საქმიანობასთან (Houston 2008:267-269). ლიკურგოსმა, ალბათ, დაიწყო პიესების კრებულით, რადგან თანამედროვე მსახიობებმა ბევრი შესწორება შეიტანეს წინა საუკუნის სამი დიდი ტრაგიკოსის - ესქილეს, სოფოკლეს და ევრიპიდეს პიესების ავთენტურ ტექსტებში. ზოგიერთი ეს პიესა ძალიან პოპულარული იყო თეატრების რეპერტუარში და, შესაბამისად, დაუცველი იყო ისინი შემოქმედებითი ადაპტაციისთვის.

მიზეზი, რის გამოც ვიცით პლინიუსის ბიბლიოთეკის შესახებ, არის ის, რომ შემორჩენილია წარწერა, რომელიც აღწერს მის ქველმოქმედებას

ქალაქში (Corpus Inscriptionum Latinarum 5.5262), წერილში მეგობრისადმი (ეპისტოლე 1.8, პომპეუს სატურნიოსისადმი).

პლინიუსი ამბობს, რომ ბიბლიოთეკის არსებობა თავისთავად წაახალისებს მის თანაქალაქელებს სწავლაში. მისი გადაწყვეტილება - მისცეს თავის ქალაქს ბიბლიოთეკა და არა შოუები ან გლადიატორები, იყო მტკიცე (Marshall 1976:252-264). პლინიუსის საჩუქარი მნიშვნელოვანია უძველესი ბიბლიოთეკების ისტორიაში. როგორც ჩანს, ეს იყო პირველი ბიბლიოთეკა, რომელიც ოდესმე კერძო პირმა შესწირა რომის იმპერიის ქალაქს, მაგრამ მას წინ უძღოდა ბიბლიოთეკების მშენებლობა მთელს მსოფლიოში.

ბიბლიოთეკის კოლექციაში შესატანი წიგნების შერჩევა ან გაუქმება უკვე აღიარებული იყო ანტიკურ ხანაში ისტორიკოსების მიერ. სვეტონიუსი გვეუბნება, რომ იმპერატორ კალიგულას რომ მისცემოდა ნება, ჰომეროსის, ვერგილიუსის და ლივიუსის ნამუშევრები, რომლებიც მას რატომღაც არ მოსწონდა, „გაძევებული“ იქნებოდა „ex omnibus bibliothecisrt“ („ყველა ბიბლიოთეკიდან“; სვეტონიუსი, კალიგულას ცხოვრება, 34): „მან ჰომეროსის ლექსების განადგურებაც კი განიხილა და მოითხოვა იმის გაგება, თუ რატომ არ უნდა მიეცეს მას იგივე უფლება, როგორც პლატონს, რომელმაც ჰომეროსი გამორიცხა თავისი მისი იდეალური სახელმწიფოდან“. უფრო მეტიც, კალიგულამ თითქმის გაანადგურა ვერგილიუსისა და ლივიუსის ტექსტები და ქანდაკებები ყველა ბიბლიოთეკაში, რადგან მიაჩნდა, რომ მათ არ ჰქონდათ ლიტერატურული უნარები და ერუდიცია, ამასთან, ლივიუსი - იყო არაზუსტი ისტორიკოსი. მეორეს მხრივ, მანა დატოვა ისტორიკოს ტაციტუსის თხზულებები ბიბლიოთეკებში მხოლოდ იმიტომ, რომ მისმა თანამოძმემ, III საუკუნის იმპერატორმა, მარკუს კლავდიუს ტაციტუსმა (რომელიც რეალურად არ იყო მისი ნათესავი), უბრძანა ყველა ბიბლიოთეკას, შეექმნათ მისი ნამუშევრების ყოვლისმომცველი კოლექცია (Historia Augusta, „ტაციტუსი“ 10.3).

ორატორი და ფილოსოფოსი ციცერონი დიდად აფასებდა წიგნების საკუთარ კოლექციას და ბიბლიოთეკას თვლიდა, როგორც ოჯახის „გონებას“ ან „ტვინს“ (ad Atticum IV.8). ცნობილ რიტორიკულ მასწავლებელს და ლიტერატურათმცოდნე ლონგინუსს ევნაპიუსმა თავის „სოფისტების ცხოვრებაში“ (456 წ.) მიუძღვნა სრულად მამებელი ეპითეტი - „ცოცხალი ბიბლიოთეკა (bibliothēkē empsychos) და მოსიარულე მუზეუმი“ (Koch 1934:244-252).

ოვიდიუსმა თავის „ტრისტიებში“ აჩვენა, რომ ბიბლიოთეკას ძალიან დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ლიტერატურის შესასწავლად, ძველი ამბების შესანახად და მის საფუძველზე, ახლის განსავითარებლად (Rodenbeck 2001-2:524-572). ტრისტია 3.14. მიმართულია ერთ-ერთი ბიბლიოთეკარისადმი.

ავგუსტუსი გარდაიცვალა ძვ.წ. 14 წელს, მის ნაცვლად იმპერატორი ტიბერიუსი დაინიშნა, ხოლო ოვიდიუსი გარდაიცვალა დაახლოებით სამი წლის შემდეგ. ჩვენ არ ვიცით ტრისტია 3-ის შექმნის ზუსტი თარიღი, მაგრამ ჩვენ ვიცით იმ ადამიანის სახელი, რომელიც ტიბერიუსმა დანიშნა ახ. წ. 37 წლამდე ბიბლიოთეკების მრჩეველად. შემორჩენილია ამ ბიბლიოთეკარის საფლავის წარწერა, რომელიც აღმოჩენილია რომის აღმოსავლეთით Via Praenestina-ზე (Anon 1936:195). ეს ფაქტი გამოიყენეს ოვიდიუსის გარდაცვალების თარიღის დასადგენად.

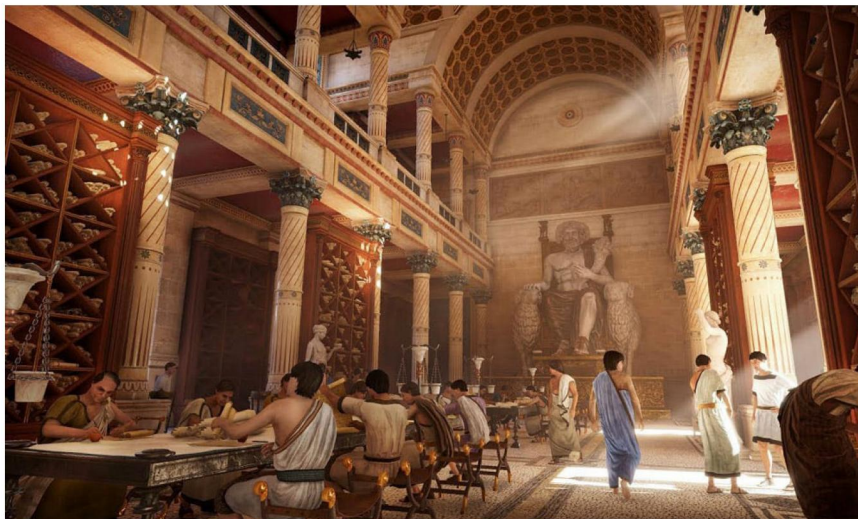
ოვიდიუსი გადასახლებაში წუხს იმაზე, რომ მასთან ერთად გადასახლება არ „მიუსაჯეს“ მის წიგნებს და არ მისცეს ბიბლიოთეკის თან წაღების საშუალება. ოვიდიუსის ეს ტრისტია თავისთავად, შესანიშნავი ლექსია, მაგრამ ეს არის ასევე, ჩემი აზრით, ყველაზე ღრმა განცხადება ბიბლიოთეკების მნიშვნელობის შესახებ, რომელიც უძველესი დროიდან შემოგვრჩა.

ლიტერატურა

- Anon. 1936. Librarians Had Troubles, Even in Ancient Greece, *The Science News-Letter*, 29, no. 781 (Mar. 28th).
- Cameron, Alan. 1995. *Callimachus and his Critics*. Princeton: Princeton University Press.
- Canfora, Luciano. 1990. *The Vanished Library: A Wonder of the Ancient World*; Translated by Martin Ryle. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Castillo, Debra A. 1984. *The Translated World: A Post-Modern Tour of Libraries in Literature*. Tallahassee, Florida.
- Dix, T. Keith. 1996. Pliny's Library at Comum, *Libraries & Culture*, 31.1, 85-102.
- Horsfall, Nicholas. 1993. Empty Shelves on the Palatine', *Greece & Rome*, Second Series, 40.1, 58-67.
- Houston, George W. 2008. Tiberius and the Libraries: Public Book Collections and Library Buildings in the Early Roman Empire, *Libraries & the Cultural Record*, 43.3, 247-269.
- Koch, Theodore W. 1934. 'New Light on Old Libraries', *The Library Quarterly*, 4, 244-252.
- Marshall, Anthony J. 1976. 'Library Resources and Creative Writing at Rome', *Phoenix*, 30.3, 252-264.
- Rodenbeck, John. 2001-2. 'Literary Alexandria', *The Massachusetts Review*, 42.4.
- Too, Yun Lee. 2010. *The Idea of the Library in the Ancient World*. Oxford: OUP.



სურათი 1. პტოლემე სოტერი გასცემს ბრძანებას ააგონ ალექსანდრიის მუზეუმი (წყარო: <https://www.gettyimages.ie/>)
Picture 1. Ptolemy Soter ordering the erection of the Alexandrian Museum (Source: <https://www.gettyimages.ie/>)



სურათი 2. ალექსანდრიის ლეგენდარული ბიბლიოთეკა, შექმნილი გენერაციული AI.
(წყარო: <https://greekreporter.com/>)
Picture 3. Legendary Library of Alexandria, created by Generative AI (Source: <https://greekreporter.com/>)



სურათი 3. ალექსანდრიის ბიბლიოთეკის დაწვა, 1876. პირადი კოლექცია. მხატვარი:
ანონიმური (წყარო: მემკვიდრეობის სურათები / გეტის სურათები)
Picture 3. The Burning of the Library of Alexandria, 1876. Private Collection. Artist: Anonymous
(Source: Heritage Images/Getty Images)

Classics

Libraries in Ancient Literature

Giorgi Chichinadze

giorgi.chichinadze@atsu.edu.ge

Akaki Tsereteli State University

Kutaisi, Georgia

The origin of libraries has an ancient history and like so many things, its history begins in ancient Greece and Rome. We find information about libraries not only in official historical and scientific sources, but also in fiction, with such authors as: Aristophanes, Callimachus, Apollonius of Rhodes, Ovid and others. In this article, we will focus on the information provided by them about libraries in fiction.

Keywords: antique, library, fiction.

Library (Greek: πῖβλιον < βιβλίον — book; Greek: θήκη — repository) has been a repository of cultural, historical, medical, religious or literary knowledge for civilizations since ancient times. Thousands of years ago, libraries were not of public purpose, here mainly scholars, scientists, philosophers and writers gathered, created scientific treatises, translated works into different languages, conducted research.

The history of the library depends, among other sources, on the literature that mentions them from ancient times. I discovered that ancient library patrons put the bodies of dead family members under their bookshelves. Marcus Antonius gave Cleopatra the Great Library of Pergamon (with 200,000 copies). The Greek poet Callimachus developed cataloging systems for libraries. Varo, a Roman writer and scholar, was engaged in the work of the public librarian of Rome. He produced a three-volume treatise on libraries. It was probably commissioned as an ideological basis for Caesar's expansion of Roman power (for details, see Castillo1984: 231).

The most famous, ancient, library of Alexandria (3rd century BC) contained fragments of records of ancient Greek writers; It was an institution that was created to keep the memory of humanity intact and shape its future (Picture 1). The Romans referred to the goddesses who determined human destiny, or destiny, as “librarians of the gods and keepers of their archives” (Castillo1984: 224-226).

Alexandrian scholars accomplished the most difficult task of preserving the entire literary output of the Greeks, obtaining copies of famous works with

extreme speed. They even embargoed all books shipped into their harbor before copies could be made (Picture 2).

Hypatia of Alexandria, one of the most prominent Greek women scientists, philosophers, mathematicians and astronomers of the ancient world, taught in the library of Alexandria. He was the head of the Alexandrian Neoplatonic school. Before the arrival of the Christians, Hypatia tried to bring out the Greek texts and everything Greek, which was collected in the library of Alexandria, that was ever written, and which forever changed our psyche and ideas. Otherwise, all human memory would be vulnerable and doomed to eternal loss (Picture 3).

Libraries are generally seen as serious, if somewhat austere, environments, so it may come as a surprise that it is in Aristophanes' comedy "The Acharnians" (first performed in Athens in late 425 BC) that the earliest literary reference to a library is found.

Varro was an encyclopaedist who was appointed public librarian in Rome by Julius Caesar in 20 BC. in 47 years. He was the only known ancient author who was privileged to have a bust of his likeness installed in one of the major Roman libraries while he was still alive (Pliny, HN 7.30.115). His treatise on the library may have been commissioned as an ideological basis for Caesar to strengthen the Roman Empire and connect with it world literature (Dix, T. Keith 1996: 59-60).

The history of large, pagan libraries was to continue several centuries later, until 543, when the Emperor Justinian finally closed the temple of Isis in Philae, Egypt, built under the same Ptolemy who built the library in Alexandria. Behind the massive colonnade of the Temple of Philae, at least one massive room functioned as a library (Dix, T. Keith 1996: 67-71).

Papyrus, on which most ancient Greek and Latin books were written, as an organic material, was extremely vulnerable to decay, wear and tear. Aristotle bequeathed his personal library to his student Theophrastus, but two generations later, the collection of scrolls ended up in the hands of the "common people" in Asia Minor. They did not know how to preserve its precious contents (Strab. ist. 13.1.54).

Realizing that the books were indeed very valuable, they hid them from the book collectors sent to Pergamon by the wealthy Attalid dynasty. They wanted to move the collection to their library. Unfortunately, the illiterate owners of the books decided that they, like gold and coins, could be kept in a ditch. The collection was horribly damaged by both moisture and fingers (too much touching). Eventually, the collection was bought by someone who just loved collecting books. He "restored" the texts in such an amateurish way that, when they were finally published, the texts were found to be full of errors.

3. 3030303030

Trimalchio's libraries were superior to those of the emperor. Some wealthy men did use the feast as an opportunity to display books they had never learned (Seneca, 9.9.4).

Lucian wrote a diatribe in which he attacked the Syrian, an ignorant collector of books. This rich man bought ships full of books, cut them up, poured glue, cedar oil and saffron and stored them in purple silk and leather cases. But he was deluding himself, because he "thought that with an abundance of books" he could make up for his "deficient education."

Pliny says that the existence of a library would in itself encourage his fellow townsmen to study. His decision to give his city a library rather than shows or gladiators was firm (Marshall 1976: 252-264). Pliny's gift is important in the history of ancient libraries. It appears to have been the first library ever donated by a private individual to a city in the Roman Empire, but it was preceded by the construction of libraries around the world.

The orator and philosopher Cicero valued his own collection of books and regarded the library as the "mind" or "brain" of the family (ad Atticum IV.8). Eunapius in his "Lives of the Sophists" (456 AD) dedicated to the famous rhetorician teacher and literary scholar Longinus the completely flattering epithet - "living library (bibliothēkē empsychos) and walking museum" (Koch 1934:244-252).

Ovid in his "Tristies" showed that the library was very important for studying literature, storing old stories and developing new ones based on them (Rodenbeck 2001-2:524-572). He addressed Tristia 3.14. to one of the librarians.